

## **Nr 130.**

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående åtgärder till skydd mot biologisk krigföring; given Stockholms slott den 14 mars 1952.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

**GUSTAF ADOLF.**

*Gunnar Hedlund.*

---

### **Propositionens huvudsakliga innehåll.**

I propositionen föreslås vissa åtgärder för höjande av beredskapen mot biologisk krigföring. Sålunda förordas bl. a. anvisande av 340 000 kronor till anskaffande av viss laboratorieutrustning m. m. och 77 000 kronor till beredning och lagerhållning av bakteriologiska preparat. Vidare föreslås, att ansvaret för ledning och samordning av de civila försvarsförberedelserna mot biologisk krigföring skall tills vidare ankomma på medicinalstyrelsen. Härav föranledda kostnader ha uppskattats till 20 000 kronor.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t  
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 mars 1952.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HÅMARSKJÖLD, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter, anför chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Hedlund.

### **Inledning.**

Genom beslut den 18 juni 1949 bemyndigade Kungl. Maj:t dåvarande chefen för inrikesdepartementet att tillkalla högst åtta sakkunniga för att utreda frågan om skyddsåtgärder vid en bakteriologisk krigsföring.

Vid anmälan av ärendet yttrade departementschefen bl. a.

I diskussionen om hur ett framtida krig kan komma att gestalta sig räknar man numera även med möjligheten av bakteriologisk krigsföring, dvs. användning av organismer eller gifter, som kunna förorsaka sjukdomar på människor, djur eller växter, ävensom i samma syfte av kemiska preparat mot växter. Sådana stridsmedel kunna antingen ge upphov till epidemiska sjukdomar eller också verka som direkt skadande gifter.

De närmast aktuella utredningsuppgifterna innefatta till en början en genomgång av hela området för att erhålla en överblick över de risker, som kunna anses föreligga för att bakteriologiska stridsmedel kunna komma till användning. Vidare torde böra angivas arten och beskaffenheten av det forskningsarbete, som kan anses nödvändigt för att vinna erforderlig kännedom om den bakteriologiska krigsföringens natur och om de skyddsmedel, som kunna komma till användning. Härjämte bör övervägas, vilka organisatoriska åtgärder, som kunna behöva vidtagas såväl ur beredskapssynpunkt som under krig för att hindra eller begränsa verkningarna av en bakteriologisk krigsföring. Slutligen bör ståndpunkt tagas till hur ledningen i fred och under krig av forskningsarbete och skyddsåtgärder lämpligen bör vara organiserad.

De sakkunniga ha den 26 april 1951 avgivit ett preliminärt betänkande rörande skyddet av människor och djur mot biologisk krigsföring. Betänkandet är hemligstämplat. Vid betänkandets avgivande bestod utredningen av följande personer, nämligen landshövdingen C. F. H. Hamilton, tillika ordförande, professorn vid veterinärhögskolan H. V. Hedström, ledamoten av riksdagens andra

kammare, ombudsmannen S. H. Henriksson, föreståndaren för statens bakteriologiska laboratorium, professorn G. C. O. Olin, t. f. förste byråläkaren i försvarrets sjukvårdsstyrelse N. H. S. Rosenqvist, f. d. sjukhusdirektören N. H. Hansson, forskningsofficeren i försvarsstaben, översten T. A. Schmidt samt generaldirektören i civilförsvarsstyrelsen Å. Sundelin.

Över betänkandet ha yttranden avgivits av medicinalstyrelsen, sjukvårdsberedskapsnämnden, föreståndaren för statens bakteriologiska laboratorium, styrelsen för statens institut för folkhälsan, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Södermanlands, Kronobergs, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Gävleborgs och Norrbottens län, statspolisintendenten, civilförsvarsstyrelsen, kanslern för rikets universitet — efter hörande av medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund samt karolinska institutets lärarkollegium — skolöverstyrelsen, statens medicinska forskningsråds försvarsmedicinska nämnd, veterinärstyrelsen, veterinärhögskolan, styrelsen för statens veterinärmedicinska anstalt, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, utredningsmannen angående krigssjukvården m. m., kommittén för utredning om det psykologiska försvaret, överbefälhavaren, försvarets forskningsanstalt samt försvarets sjukvårdsstyrelse. Vidare ha svenska landstingsförbundet och svenska stadsförbundet, vilka därtill erhållit tillfälle, avgivit yttranden över betänkandet.

Därjämte ha yttranden överlämnats av länsstyrelserna i Södermanlands och Kronobergs län från förste provinsialläkaren och länsveterinären i respektive län, av länsstyrelsen i Malmöhus län från civilförsvarseheferna i Malmö och Ystad, hälsovårdsnämnderna i Malmö och Hälsingborg samt landsfogden, förste provinsialläkaren och länsveterinären i länet, av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län från landsfogden, förste provinsialläkaren och länsveterinären i länet samt förste stadsläkaren i Göteborg, av länsstyrelsen i Värmlands län från förste provinsialläkaren och länsveterinären i länet samt av länsstyrelsen i Gävleborgs län från förste provinsialläkaren i länet.

Med stöd av Kungl. Maj:ts den 23 februari 1951 givna bemyndigande uppdrog dåvarande chefen för inrikesdepartementet samma dag åt utredningsmannen för översyn av gällande bestämmelser om hälso- och sjukvård vid krig eller krigsfara m. m. expeditionschefen E. Montell att utreda vissa frågor om laboratorieverksamheten under krig. Utredningsmannen har den 4 december 1951 överlämnat ett betänkande angående planläggningen av viss laboratorieverksamhet under krig. Betänkandet är hemligstämplat.

Över betänkandet ha yttranden avgivits av medicinalstyrelsen, sjukvårdsberedskapsnämnden, föreståndarna för statens bakteriologiska laboratorium, statens rättskemiska laboratorium och statens farmaceutiska laboratorium, styrelsen för statens institut för folkhälsan, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Södermanlands, Kronobergs, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Värmlands, Kopparbergs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, civilförsvarsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, statskontoret, föreståndarna för bakteriologiska institutionerna vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska institutets bak-

teriologiska och virologiska institutioner, statens medicinska forskningsråds försvarsmedicinska nämnd, veterinärstyrelsen, styrelsen för statens veterinärmedicinska anstalt, statens jordbruksnämnd, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, de sakkunniga rörande bakteriologisk krigföring, chefen för försvarsstaben efter hörande av försvarsgrensheferna, försvarets sjukvårdsstyrelse och arméförvaltningen, försvarets forskningsanstalt samt sjukhusdirektionerna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Därjämte ha yttranden överlämnats av länsstyrelsen i Södermanlands län från förste provinsialläkaren och länsveterinären i länet, av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län från förste provinsialläkaren i länet och förste stadsläkaren i Göteborg, av länsstyrelserna i Kronobergs, Värmlands, Jämtlands och Västerbottens län från förste provinsialläkaren i resp. län samt av sjukhusdirektionen i Malmö från överläkaren vid avdelningen för patologi och bakteriologi vid Malmö allmänna sjukhus.

Jag anhåller att nu till behandling få upptaga ifrågavarande spörsmål. I det följande torde endast en summarisk redogörelse för innehållet i de förut angivna betänkandena böra lämnas. En redogörelse för förslagets innehåll i övrigt bör med hänsyn till ärendets natur icke lämnas till statsrådsprotokollet. Ytterligare upplysningar böra i stället meddelas riksdagens vederbörande utskott.

## De sakkunnigas förslag.

### Definition.

Med biologisk krigföring avses, enligt de sakkunniga, användning av stridsmedel, som utgöras av eller härröra från levande organismer, i avsikt att döda eller skada människor, djur eller växter. Dessa stridsmedel äro företrädesvis *bakteriologiska*, dvs. utgöras av bakterier, virus, svampar, protozoer eller andra sjukdomsalstrande mikroorganismer, vanligen sammanfattade under beteckningen smittämnen, samt deras gifter (toxiner). Till biologiska stridsmedel räknas vidare, förutom hormoner, även *kemiska* preparat avsedda att skada växter. Uttrycket bakteriologisk krigföring användes ofta i samma betydelse som uttrycket biologisk krigföring. Sistnämnda uttryck bör dock såsom varande mera adekvat komma till användning, enär detta uttryck bättre anger stridsmedlens biologiska ursprung och tillika ger en god avgränsning gentemot andra former av krigföring. Såvitt nu kan bedömas, torde emellertid de bakteriologiska stridsmedlen komma att dominera den biologiska krigföringen.

### Risken för biologisk krigföring.

Tanken på att använda sjukdomar, främst epidemiska, som stridsmedel är icke ny. Redan under det första världskriget förekom bakteriologisk krigföring mot

djur. Det anses sålunda bevisat, att agenter ympat i neutralt land för motståndarens räkning uppköpta hästar och nötkreatur med sjukdomsalstrande mikroorganismer. Även under det andra världskriget har man i enstaka fall ansett sig kunna konstatera förekomsten av bakteriologisk krigsföring mot människor och djur. Det är vidare känt, att stormakterna i samband med det senaste kriget nedlade ett omfattande arbete på att studera den biologiska krigsföringens möjligheter. Även om det icke med säkerhet har kunnat påvisas, att något land förbereder biologisk krigsföring, är det väl bekant, att ett flertal länder nedlagt ett omfattande arbete på att söka skapa ett effektivt skydd mot dylik krigsföring.

Det andra världskriget kännetecknades bl. a. av en mycket omfattande förstörelse av materiella värden. Denna förstörelse är en av de mera betydelsefulla av de faktorer, som präglar efterkrigsläget i dagens Europa. Många av segermakternas efterkrigsproblem skulle sannolikt ha bortfallit eller i varje fall väsentligt förenklats, om de kunnat övertaga en i stort sett funktions- och produktionsduglig industri-, försörjnings- och transportapparat. Därest som mål för framtida krigsföring uppställs att kunna utnyttja motståndarens materiella resurser, måste krigsföringen söka andra vägar än det oinskränkta luftkriget med atom-, spräng- och brandbomber.

Den moderna stridstekniken ställer f. n. till förfogande tre stridsmedel, som angripa levande organismer utan att åstadkomma materiell skada, nämligen de kemiska, radiologiska och biologiska stridsmedlen. Det är icke möjligt att nu avgöra vilket av dessa stridsmedel, som erbjuder en angripare de största möjligheterna till framgång. Man har anledning räkna med, att samtliga kunna bli aktuella och att en angripare under vissa förhållanden kan finna lämpligt att kombinera två eller flera av dessa stridsmedel.

Enär praktiska erfarenheter av biologisk krigsföring i större skala helt saknas, är det mycket svårt att bedöma dess effektivitet. En angripare, som tillgriper biologiska stridsmedel, kan sålunda endast med svårighet avgöra, huruvida effekten därav kommer att uppväga de nackdelar av psykologisk och moralisk art, som åtgärden kan antagas medföra. Moraliska betänkligheter torde emellertid icke i och för sig hindra, att biologiska stridsmedel komma till användning. Dessa stridsmedels begränsade användbarhet beror i stället huvudsakligen på svårigheten att inskränka deras verkningar till motståndarens civilbefolkning och militära styrkor. Risken för angriparen att själv drabbas av den sjukdom han sprider kan emellertid elimineras eller begränsas på olika sätt. Ett land på långt avstånd från fiendelandet och med effektiv smittkontroll vid sina gränser torde sålunda ha stora möjligheter att hålla epidemier utanför sitt eget område. Den som själv väljer stridsmedel och tidpunkt för anfall har därjämte avsevärt större möjligheter än den anfallne att genom skyddssympning förhindra smittämnet spridning till det egna folket, de egna stridskrafterna och det egna landets djurbestånd. Grundar sig åter den biologiska krigsföringen på direkt verkande gifter, bortfaller hela risken för epidemier hos den anfallande. Där tekniska möjligheter att nå betydande effekter föreligga, torde taktiska och strate-

giska övertäganen tala för att det kan finnas tillfällen, då en stat skulle kunna finna med sin fördel förenligt att angripa en motståndare med biologiska stridsmedel.

De risker, som kunna anses föreligga för att biologiska stridsmedel skola komma till användning i ett framtida krig, måste bedömas så stora, att det är nödvändigt att förbereda ett försvar mot sådana medel jämväl i vårt land och vidtagna härför erforderliga åtgärder.

### **De biologiska stridsmedlens effekt.**

De biologiska stridsmedlen förete betydande likheter med de kemiska. Liksom fallet är med stridsgaserna ha de biologiska stridsmedlen icke någon väsentlig inverkan på död materia. De angripa sålunda uteslutande levande varelser. I ett avseende skilja sig emellertid de biologiska stridsmedlen från de kemiska nämligen däri, att smittämnen kunna fortleva i en nedsmittad miljö och under gynnsamma betingelser även föröka sig för att därefter genom vidarespridning ge upphov till fortskridande epidemier. De viktsmängder, som erfordras för att uppnå önskat resultat, äro ifråga om de biologiska stridsmedlen mycket små. Dessa stridsmedel äro med hänsyn till sin beräknade effekt föga kostnadskrävande i förhållande till övriga moderna anfallsmedel och fordra för sin användning en liten insats av materiella och personella resurser.

De biologiska stridsmedlen ha skiftande karaktär och användningsområden. Avsikten med insättandet av sådana stridsmedel behöver icke vara att åstadkomma massdöd bland människor eller djur utan kan inskränka sig till att genom en tillräckligt omfattande och långvarig sjuklighet söka desorganisera en motståndares militära och civila organisation eller eljest nedsätta hans motståndskraft. Därest sjukdom drabbar personer i nyckelställning inom den centrala administrationen, torde även ett relativt litet antal sjukdomsfall kunna åstadkomma stora skadeverkningar. Med utnyttjande av lämpliga smittämnen och lämplig spridningsteknik kunna biologiska stridsmedel insättas utan att angriparen tvingas erkänna sitt angrepp eller den angripne kan bevisa, att han blivit angripen eller vem angriparen är. Krigföringen kommer härvid att erhålla karaktären av ett anonymt krig. En sådan krigföring förd på lång sikt och riktad såväl mot människor som djur torde vara ägnad att befrämja inrikespolitiska motsättningar och minska ett lands allmänna motståndskraft mot yttre påtryckningar. Ideologier, som finna bundsförvanter i allmänt kaos, nöd och missnöje, kunna även taga det anonyma biologiska kriget i sin tjänst. Har öppen konflikt utbrutit, kunna ifrågavarande stridsmedel utgöra ett verksamt komplement till övriga stridsmedel. Anfall med biologiska stridsmedel kunna härvid insättas såväl mot hemorten som mot stridande styrkor. Människoanhopningar, bristande hygieniska anordningar samt oregelbunden eller förminskad livsmedelstillförsel gynna sådana anfall.

Biologisk krigföring mot djur torde i första hand ha till syfte att menligt inverka på livsmedelsförsörjningen och tillgången på animaliska produkter för tekniska ändamål. En spridning av farsoter bland nötkreatur och svin skulle kunna reducera ett lands livsmedelsproduktion ända därhän, att livsmedelsförsörjningen råkade i ett katastrofläge. Detta gäller särskilt, om motåtgärder försvåras genom avspärrning och brist på försvarsmedel.

### Olika stridsmedels användbarhet.

En granskning av olika sjukdomars användbarhet för biologisk krigföring har visat, att minst ett 30-tal olika smittämnen eller deras toxiner kunna ifrågakomma som stridsmedel. De smittämnen, som en angripare avser att använda, måste emellertid utväljas mycket omsorgsfullt och deras egenskaper göras till föremål för noggranna studier och bedömanden.

Ett smittämnes (toxins) anslagskraft har stor betydelse, då det gäller att bedöma dess användbarhet som stridsmedel. Anslagskraften uttryckes genom den minsta mängd av smittämnet, som under givna betingelser erfordras för att med en viss grad av säkerhet ge upphov till sjukdom hos en grupp individer. En hög anslagskraft hos stridsmedlet är önskvärd. Endast ett fåtal av de smittämnen, som kunna ifrågakomma som biologiska anfallsmedel, medföra emellertid tillräckligt hög dödlighet för att vara effektiva som massutrotningsmedel. Verkningarna bero härvid icke enbart på smittämnet utan även i hög grad på individernas motståndskraft. Stora skiljaktigheter föreligga härvidlag mellan olika människor. Ett av de största och svåraste problemen vid bedömningen av den biologiska krigföringens möjligheter är att erhålla en uppfattning om olika smittämnen anslagskraft hos människa under de förhållanden, som kunna tänkas råda vid biologisk krigföring. Djurförsök kunna ge viss ledning men tillåta endast slutsatser av begränsat värde.

Ett smittämnes hållbarhet och då främst bibehållandet av virulensen vid förvaring har väsentlig betydelse för de bakteriologiska stridsmedlens användning. Hållbarheten hos olika smittämnen är högst varierande. Vissa smittämnen ha sålunda endast ringa förmåga att leva utanför värdorganismen medan andra åter i årtal kunna bibehålla sin anslagskraft även under ogynnsamma betingelser. En del smittämnen kunna därför förvaras i slutna ampuller under flera år. En sabotör kan följaktligen i god tid före ett angrepp förse sig med ett erforderligt antal bakteriologiska stridsmedel.

Möjligheterna att framställa ett smittämne i stor mängd är ävenledes en förutsättning för dess utnyttjande som stridsmedel. Flertalet bakterier kunna framställas i stor skala, medan framställning av virus ställer sig betydligt svårare, enär härför oundgängligen fordras levande vävnad.

Vid bedömningen av ett smittämnes lämplighet som angreppsmedel måste hänsyn även tagas till överföringssättet och till smittämnets tendens till vidare-

spridning. Nya överföringsvägar kunna i hög grad öka ett smittämnes användbarhet som stridsmedel.

Möjligheterna att förebygga ett insjuknande genom skyddsympning och att behandla utbruten sjukdom med antibiotika äro även omständigheter, som kunna inskränka ett smittämnes lämplighet för bakteriologiska anfall och som därför måste beaktas vid valet av smittämne.

### Olika spridningsätt.

Med utgångspunkt från smittämnenas naturliga spridningsvägar torde man vid biologisk krigföring böra räkna med följande överföringssätt, nämligen via vatten, livsmedel, fodervaror, luften, levande smittbärare och sårinfektioner.

De smittämnen, som kunna ifrågakomma för spridning via vatten, livsmedel eller fodervaror, kunna indelas i två grupper, nämligen för det första sådana smittämnen, som tillföras med föda eller vatten och angripa organismen via mag-tarmkanalen, och för det andra sådana, där smittämnet införes i kroppen via huden genom direkt kontakt med vatten. På någon av dessa vägar spridas sålunda bl. a. kolera, tyfus, paratyfus, rödsot, botulinustoxin, gulsot, barnförslamning och Weils sjukdom. De flesta av de smittsamma sjukdomarna hos husdjuren överföras under naturliga betingelser vanligen genom infekterat foder eller vatten. Så är bl. a. fallet med rots, mjältbrand, mul- och klövsjuka, svinpest, valpsjuka, Weils sjukdom, hönspest, New-Castle-sjukan och paratyfus.

Samhällets vattenledningsnät öppnar gynnsamma betingelser för en utbredd smittspridning genom sabotage. Infektion av renvattnet torde kräva små kvantiteter smittämne och relativt enkla hjälpmedel. Teoretiskt skulle sålunda för nedsmittning av den vattenmängd, som under en dag förbrukas i en storstad, icke åtgå mer än någon deciliter av en koncentrerad bakterieuppslamning. Även genom flygbomber kan en vatteninfektion åstadkommas. I regel torde detta spridningsätt dock erhålla en betydligt mera begränsad verkan än spridning genom ledningsvatten.

Liksom vatten kunna även mjölk, öl, läskedrycker och livsmedel infekteras genom sabotage. Genom infektion av pastöriserad mjölk kan sålunda en allmän smittspridning lätt åstadkommas. Av livsmedel utgöra sådana färdigvaror, som icke värmebehandlas före användandet, tänkbara objekt för infektering. Djupfrysnings- och torkningstekniken för konservering av livsmedel erbjuder vidare goda angreppsmöjligheter. Chokladmassa liksom sockerlösning för dragering av konfektyrer kunna också göras smittförande. Även äggpulver och tormjök kunna tjäna som smittspridare.

Stora möjligheter föreligga att genom sabotage sprida smitta genom fodermedel. I första hand måste man härvid räkna med nedsmittning av foder, som distribueras till ett flertal djurbesättningar. Som exempel kan nämnas nedsmittning av importerat kraftfoder i exportlandet, importhamn eller distributions-



centraler, av mineralfoderblandningar, vitaminpreparat, hönsfoderblandningar m. m. hos större foderfirmor, av cerealier vid kvarnar och av benmjöl i benmjölsfabriker. Såväl i egentliga fodermedel som i tillskottsfodermedel kunna som regel de flesta smittämnen bibehålla sin anslagskraft under lång tid. Beträffande en del höginfektiosa sjukdomar är redan sabotage mot en enda besättning eller ett fåtal besättningar tillräckligt för att vålla en vidsträckt epizooti.

Ett flertal smittämnen kunna spridas via luften, däribland flera av de smittämnen, som anses ha de största möjligheterna att spela en roll vid en mot människor riktad biologisk krigsföring.

Under naturliga förhållanden ha utpräglad luftburna smittämnen mindre betydelse för uppkomsten av epizootier. Det är dock sannolikt, att vid biologisk krigsföring sådana för djur sjukdomsalstrande smittämnen kunna användas, som normalt icke äro luftburna men befunnits kunna överföras via luften.

Utspridning av smittämne i luften kan ske på olika sätt bl. a. genom glasampuller, som krossas på något sätt, eller genom utblåsning ur smittämnesbehållare. Smittämnets spridning blir i dylika fall lokalt begränsat. Trots detta måste dessa metoder för infektering av luften tillmätas stor betydelse. Avsevärda skadeverkningar kunna sålunda åstadkommas genom en dylik smittspridning i synnerhet om sjukdomar med stark vidare spridningsförmåga användas samt lämpliga sabotageplatser väljas.

Utspridning direkt från flygplan av smittämnen blandade i lämpliga medier kan i princip ske på samma sätt som utspridning av konstgjord dimma eller stridsgaser. Metoder för sådan utspridning äro fullt utarbetade och prövade. Möjlighet torde föreligga att sprida smittämne i kombination med stridsgas, varvid de båda stridsmedlen kunna ömsesidigt förstärka varandras verkan. Nedsmittning av luften genom användning av bakterieladdade flygbomber eller projektiler är även möjligt i synnerhet om sporbärande bakterier utnyttjas.

Smittspridning via levande smittbärare synes i vissa situationer kunna komma ifråga. Ett medvetet utnyttjande av detta spridningssätt kan utgöra led i en biologisk krigsföring. Olika djurarter kunna dessutom fungera som mellanled vid överförandet av skilda sjukdomar från människa till människa eller från djur till människa. En spridning av fläcktyfus genom löss och av pest genom loppor äro sålunda tänkbara vägar för bakteriologiska anfall.

Det är slutligen tänkbart, att biologiska stridsmedel kunna komma till användning för att infektera eller förgifta projektiler eller andra föremål avsedda att framkalla sårskador, varigenom även obetydliga skador kunna ge upphov till livsfarliga komplikationer.

### **Försvarsåtgärder.**

Skyddet mot biologisk krigsföring och bekämpandet av dess följder erbjuder en mångfald svårlösta problem. Endast en noggrann kännedom om de sannolika anfallsvapnen och deras egenskaper gör det möjligt att på ett rationellt sätt för-

bereda försvaret mot biologiska stridsmedel. Försvaret måste bygga på den fredsmässiga bakteriologin och på de erfarenheter, som under normala förhållanden vunnits rörande bekämpandet av epidemiska och epizootiska sjukdomar. Man måste emellertid räkna med att medel, som visat sig effektiva under fredsmässiga förhållanden, kunna bli mindre effektiva vid biologisk krigföring samt att en motståndare har möjlighet att kringgå eller neutralisera de motmedel en försvarare söker utnyttja. Moderna bakteriologiska upptäckter, tillämpade inom den praktiska hygien, ha lett till att många sjukdomar, som tidigare hade allmän utbredning, numera mer eller mindre fullständigt försvunnit från hygieniskt högtstående länder. Erfarenheten lär emellertid, att även sjukdomar, mot vilka vi känna effektiva medel, till följd av organisatoriska svårigheter kunna vara mycket svåra att bekämpa. Sådana svårigheter måste i ännu högre grad antagas komma att föreligga vid bakteriologiska anfall.

En första förutsättning för att motåtgärder skola kunna vidtagas vid ett biologiskt anfall är, att smittämnets art samt anfallssättet klarläggas. Som regel torde emellertid ett anfall icke kunna konstateras förrän ett större antal sjukdomsfall inträffat under omständigheter, som icke låta sig förklaras på annat sätt. Först härefter kan utredning rörande smittämnets natur och tillämplad anfallsmetod igångsättas, varvid det även gäller att söka fastställa smittämnets utbredning inom angripet område. En sådan utredning är tidsödande och svår, då odlingsförfaranden och eventuellt även djurförsök erfordras.

De allmänna försvarsåtgärderna mot biologisk krigföring följa i stort sett samma vägar som den allmänna hygien. Goda bostäder och möjligheter till en tillfredsställande personlig hygien begränsa sålunda risken för en vidare spridning av smittsamma sjukdomar. Försvaret mot biologiska anfall kommer därför i första hand att bli beroende av effektiviteten hos de organ, som svara för de allmänna hygieniska säkerhetsåtgärderna. Man måste räkna med att biologiska anfall komma att ställa dessa myndigheter inför mycket svårbemästrade problem.

Genom *skyddsympning* kan ett skydd erhållas mot många av de smittämnen, som kunna ifrågakomma vid biologisk krigföring. Skyddsympning utgör dock icke någon användbar metod för skapandet av ett generellt skydd mot biologiska angrepp. Skyddet är för många infektioner av kort varaktighet och uppnås först efter ett flertal injektioner av varje ympämne. Att kontinuerligt upprätthålla en flervärdig immunitet måste därför av praktiska skäl anses uteslutet. Även om det sålunda icke synes vara möjligt att genom massympning skapa ett hela befolkningen omfattande skydd, måste ympningsförfarandet likväl tillmätas stor betydelse som förebyggande åtgärd. Förebyggande behandling kan även insättas omedelbart efter ett biologiskt anfall för att hindra sjukdom att utbryta hos de individer, som smittats. De moderna antibioticapreparaten komma härvid sannolikt att visa sig värdefulla. Deras användbarhet kan dock inskränkas, om angriparen lyckas göra använt smittämne resistent mot antibiotica utan att någon virulensförsvagning därigenom inträffat.

Behovet av skyddsmedel måste i avsevärd grad säkerställas genom *lagerhållning av ympämnena och sera* redan i fred. Även om betydande beredskapslager av bakteriologiska preparat och sera hinna framställas och kunna vidmakthållas före ett krigsutbrott, torde likväl — både för det fall att befintliga lager av vissa preparat visa sig otillräckliga eller epidemi av icke förutsedd sjukdom utbryter — en fortsatt omfattande produktion bli nödvändig. Åtgärder måste därför vidtagas för att säkerställa en dylik produktion.

Vid risk för biologiska anfall måste vatten-, mjölk- och livsmedelsförsörjningen underkastas *skärpt kontroll* genom högklorering och täta bakteriologiska undersökningar av vatten, genom skärpt pastörisering av mjölk och genom bakterieprov på andra livsmedel. Åtgärder i syfte att vid behov möjliggöra en dylik skärpt kontroll måste förberedas.

Risken för *biologiska sabotage* måste beaktas vid bevakningsplaneringen och åtgärder vidtagas för att såvitt möjligt förhindra dylika sabotagehandlingar.

Biologiska angrepp komma att nödvändiggöra mycket omfattande bakteriologiska undersökningar och påkalla därför en *förstärkning av nuvarande laboratorieorganisation*. Att i siffror uppskatta den arbetsbelastning, som kan förväntas uppstå för de *humanbakteriologiska laboratorierna*, är vanskligt med hänsyn till bl. a., att olika smittämnen medföra växlande undersökningsbehov. Sålunda kan man beträffande vissa sjukdomar behöva räkna med en undersökningsfrekvens, som är ända till 100 à 150 gånger större än den i fred normala, medan ifråga om andra sjukdomar ökningen blir mindre om ock i och för sig avsevärd. Laboratorieorganisationens förstärkning bör ske såväl genom utbyggnad av befintliga laboratorier i enlighet med redan uppgjorda om- och nybyggnadsplaner som genom att nya laboratorier inrättas. De sakkunnigas förslag angående inrättande av nya laboratorier ansluter sig i stort till ett av medicinalstyrelsen i skrivelse den 13 april 1946 till Kungl. Maj:t framlagt förslag till utbyggnad av den fredsmässiga laboratoriekapaciteten. Av utökningen betingade personalförstärkningar föreslås komma till stånd dels genom ökning av fredspersonalen, dels ock genom utbildning av viss personal avsedd att ianspråktagas först under krig. För att vid behov kunna upprätta provisoriska laboratorier inom områden, där biologiska anfall inträffat eller eljest smittsamma sjukdomar vunnit spridning, bör viss laboratorieutrustning anskaffas och lagerhållas. Särskilda åtgärder böra även vidtagas för att vid misstanke om anfall möjliggöra sakkunniga epidemiologiska fältundersökningar, dvs. undersökningar, hur smitta uppstått och vunnit spridning samt vilka åtgärder, som böra vidtagas för att förhindra fortsatt utbredning.

Även på det *veterinärmedicinska området* kan användning av biologiska stridsmedel komma att medföra avsevärt ökade behov av bakteriologiska laboratorieundersökningar. Vikten av att decentraliserade möjligheter för diagnostik tillskapas understrykes av de sakkunniga. Detta föreslås bl. a. ske genom en omorganisation och upprustning av vissa regionära laboratorier varvid jämväl en decentraliserad produktion av bakteriologiska preparat uppmärksammas.

Vårdbehovet vid ett biologiskt anfall kan bli mycket stort. *Epidemisjukvården* bör därför planläggas icke blott för det normala behovet utan även med tanke på de avsevärt större krav på isolering av sjuka, som kunna uppkomma vid biologisk krigföring. Därjämte måste provisoriska vårdanstalter planläggas, hem-sjukvård förberedas genom utbildning av frivillig personal samt disponerandet av tillgänglig medicinalpersonal planläggas med hänsyn till olika föreliggande uppgifter. Offer för biologisk krigföring skola i mån av behov omhändertagas och transporteras till sjukvårdsinrättning. Organisatoriska åtgärder för att möjliggöra dylik transport skola därför förberedas. Vidare måste begravning av offer för biologisk krigföring och behandling av döda djur organiseras under hänsynstagande till smittrisk m. m.

*Rapporteringen* av konstaterade eller misstänkta fall av smittsam sjukdom bör göras så effektiv som möjligt. *Saneringen* av infekterade områden erbjuder vissa problem vars lösande måste förberedas. Materiel för provtagning samt desinfektionsmedel böra utprövas och hållas i lager.

Ett flertal problem rörande skyddet mot biologisk krigföring måste göras till föremål för *vetenskapliga undersökningar*. Aktuella forskningsuppgifter omfatta såväl grundläggande problem rörande förutsättningarna för dylik krigföring som metodologiska frågor. Forskningsuppgifternas omfattning och betydelse fordra en insats på bred front av landets bakteriologer och bakteriologiska laboratorier. Åtgärder föreslås i syfte att möjliggöra en dylik intensifierad forskning.

En omfattande *upplysningsverksamhet* bland allmänheten bör komma till stånd i syfte att sprida ökad kunskap om allmänhygien och dess betydelse för förhindrande av spridning av smittosamma sjukdomar. Särskilda anvisningar till ledning för lokala hälso- och sjukvårdsorgan samt civilförsvarsmyndigheter böra därjämte utfärdas rörande de åtgärder, som skola vidtagas i händelse av biologiskt anfall. Den personal, som kommer att erhålla direkta arbetsuppgifter i försvaret mot biologisk krigföring, bör utbildas för denna sin uppgift.

### **Arbetsuppgifternas fördelning på olika myndigheter.**

Vid sina överväganden rörande planering, organisation och ledning av skyddet mot biologisk krigföring ha de sakkunniga icke funnit skäl föreligga att tillskapa något nytt organ för dessa beredskapsuppgifter utan ansett det ändamålsenligare att fördela uppgifterna mellan de myndigheter, vilkas fredsmässiga verksamhet omspannar hithörande områden. De myndigheter, som sålunda komma att åläggas beredskapsuppgifter på detta område, äro i första hand medicinalstyrelsen, sjukvårdsberedskapsnämnden, de medicinska lärkärens, veterinärstyrelsen, veterinärmedicinska anstalten, civilförsvarsstyrelsen, skolöverstyrelsen, försvarsmedicinska nämnden samt det militära försvarets myndigheter. De sakkunniga framhålla, att ett intimt samarbete mellan dessa myndigheter utgör en oavvislig förutsättning för effektivitet hos den föreslagna beredskapsorganisationen. Då sam-

ordning av åtgärder kräver initiativ och ledning av en myndighet, bör det ankomma på medicinalstyrelsen respektive veterinärstyrelsen att utöva en dylik ledning.

## **Utredningsmannens förslag.**

Utredningsmannen Montell har inledningsvis anfört, att hans uppgift varit begränsad till att uppdraga riktlinjerna för hur befintliga fredsmässiga laboratorieresurser på det humanmedicinska området skola disponeras och eventuellt utbyggas i ett krigsfall för att då uppkommande behov skola kunna bäst tillgodoses. De laboratorier, som omfattats av utredningsuppdraget, ha utgjorts av dels de humanbakteriologiska laboratorierna, dels ock vissa andra mera fristående institutioner, nämligen statens institut för folkhälsan, statens rättskemiska laboratorium och statens farmaceutiska laboratorium. Vissa frågor rörande de veterinärbakteriologiska laboratorierna med de under krig för det allmänna hälsotillståndet viktiga laboratorierna för animal livsmedelskontroll ha dock av utredningsmannen ansetts jämväl böra något beröras i utredningen.

I likhet med de sakkunniga framhåller utredningsmannen, att de humanbakteriologiska laboratoriernas uppgifter under krig komma att bli av tre slag, nämligen diagnostik, tillverkning av ympämnen och sera samt forskning. Härtill kommer den fältepidemiologiska verksamhet, som kan komma att knytas till laboratorierna. Det under krig starkt stegrade behovet av laboratorieresurser gör det mycket angeläget, att de humanbakteriologiska laboratoriernas kapacitet betydligt ökas främst i fråga om diagnostik. Med utgångspunkt från de personella och materiella tillgångar, som äro tillgängliga eller lätt kunna framskaffas, har utredningsmannen undersökt möjligheterna till en dylik utökning. Denna bör i första hand åstadkommas genom vissa organisatoriska åtgärder, vilka skola vidtagas vid krig eller krigsfara. I samband härmed bör varje laboratorium tilldelas en region, som i första hand skall utgöra dess verksamhetsområde. De i krig ökade arbetsuppgifterna böra emellertid icke endast mötas med en dylik utökning utan även med en koncentring av undersökningarna till prov av epidemiologisk betydelse samt förenkling av arbetsmetoderna.

Utredningsmannen föreslår vidare, att laboratorierna för att kunna utföra epidemiologiska fältundersökningar förstärkas med härför erforderlig personal i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag samt att förberedelser vidtagas för en utökning av tillverkningen av ympämnen och sera. Därjämte bör möjlighet föreligga att vid behov upprätta ett antal rörliga laboratorier.

Utredningsmannen har framhållit, att riskerna för uppkomst och vidare spridning av epidemier torde öka avsevärt under krig vare sig biologiska stridsmedel då tillgripas eller ej. I ett sådant läge torde därför skadeverkningarna för landet av mera omfattande epidemier bliva så svåra och därmed behovet av bekämpningsresurser så stort, att samtlig bakteriologiskt utbildad personal bör utnyttjas

i laboratoriearbete och annan härtill anslutande epidemibekämpande verksamhet. En utökning av laboratorieorganisationen bör därför ske så långt tillgången på yrkeskunnig personal medgiver.

Den av ett biologiskt angrepp föranledda kraftiga ökningen av laboratoriernas arbetsbörda och den med hänsyn härtill föreslagna förstärkningen av laboratoriernas personal medför enligt utredningsmannen starkt stegrade krav på materielutrustningen vid de olika laboratorierna. Därjämte kräves viss utrustning för att möjliggöra upprättandet av provisoriska rörliga laboratorier, erforderlig provtagning samt ökad tillverkning av ympämnen och sera. De sammanlagda kostnaderna härför ha av utredningsmannen beräknats till 220 000 kronor. Utredningsmannen anser föreslagen materielanskaffning omedelbart böra komma till stånd.

### **Yttranden.**

I de över sakkunnigas och utredningsmannens förslag avgivna yttrandena har allmänt understrukits nödvändigheten av att åtgärder snarast vidtagas för att åstadkomma ett effektivt försvar mot biologisk krigföring. Den bild de sakkunniga tecknat har ansetts överensstämma med verkliga förhållandena. Även de riktlinjer, som de sakkunniga dragit upp för att avhjälpa de nuvarande bristerna, ha vunnit anslutning från samtliga hörda myndigheter. I flera yttranden har starkt betonats önskvärdheten av att sådana åtgärder ofördröjligen komma till stånd, som kunna vidtagas på kort sikt med i huvudsak nuvarande materiella och personella resurser och som kunna medföra ett omedelbart höjande av beredskapen mot biologisk krigföring.

Utredningsmannens förslag har allmänt ansetts vara i stort sett ändamålsenligt och väl ägnat att ligga till grund för omedelbara åtgärder.

### **Departementschefen.**

Av de sakkunnigas förslag framgår, att dessa ansett så allvarliga risker föreligga för användande av biologiska stridsmedel, att vårt lands beredskap bör omfatta även åtgärder för att hindra eller begränsa verkningarna av en dylik krigföring. De sakkunnigas enhälliga uppfattning liksom remissbehandlingen bekräftar enligt min mening de farhågor, som man på grundval av de första uppgifterna om biologiska stridsmedel haft anledning hysa om en ny och för vårt totala försvar allvarlig utveckling av krigföringen. Genom de sakkunnigas utredning får man även en uppfattning om beskaffenheten av dessa stridsmedel samt vetenskap om möjligheterna att genom olika åtgärder reducera deras verkningar. Vad som kunnat inhämtas från andra länder giver vid handen, att man också där räknar med risken av en biologisk krigföring i ett framtida krig och vidtager åtgärder för att begränsa och avhjälpa de skador, som en dylik krigföring kan åstadkomma.

Jag finner det för min del angeläget, att en beredskap till skydd mot biologisk krigsföring organiseras även i vårt land såsom ett led i våra samlade försvarsanstalter.

Någon tvekan kan ej råda om, att en biologisk krigsföring kan vålla omfattande skador. Lika ovedersägligt är dock, att möjligheterna att förebygga och avhjälpa skadorna äro betydande. Huruvida tyngdpunkten i försvarsåtgärderna bör läggas vid den förebyggande eller avhjälpande verksamheten är ett spörsmål, som nu är svårt att överblicka. Ett bestämt ståndpunktstagande till denna fråga anser jag på detta stadium ej heller vara erforderligt. Uppenbarligen krävs emellertid på båda dessa områden en utbyggnad av de resurser, som nu stå oss till buds. Omfattningen av försvarsåtgärderna beror självfallet av samma ekonomiska och andra faktorer, vilka bestämma försvarsberedskapens utformning inom övriga grenar av det totala försvaret. Den vetenskapliga utvecklingen måste vidare förutsättas ge fortlöpande resultat av betydelse för den framtida gestaltningen av försvaret mot biologisk krigsföring. En följesam anpassning av försvarsåtgärderna med ledning av nya erfarenheter måste därför eftersträvas.

De sakkunniga ha i sitt betänkande framlagt förslag till en mångfald skyddsåtgärder, för vilka jag redogjort i det föregående. De totala kostnaderna för de föreslagna åtgärderna låta sig icke nu bedömas, enär de sakkunniga med vissa undantag icke framlagt några kostnadsberäkningar. Jag anser för egen del, att f. n. endast vissa förberedande åtgärder böra genomföras. I övrigt böra förslagen underkastas ytterligare överväganden och utredningar. Överarbetningen av utredningsmaterialet torde lämpligen anförtros de myndigheter, vilka enligt de sakkunniga i första hand skola ansvara för skyddet mot biologisk krigsföring. Det är härvid av största vikt, att en avvägning göres mellan vad som med hänsyn till beredskapsläget framstår såsom särskilt angeläget och vad som ur ekonomisk synpunkt ter sig möjligt att genomföra. I övrigt böra vid överarbetningen uppmärksammas de förslag och erinringar, som framkommit vid remissbehandlingen av sakkunnigförslaget. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att det synes mig kunna ifrågasättas, huruvida på ett stadium, då så förhållandevis litet är känt om den biologiska krigsföringens sannolika roll i ett framtida krig, beredskapsorganisationen bör ha den omfattning, som de sakkunniga räknat med.

Även om det sålunda torde böra anstå med ett definitivt ståndpunktstagande till flertalet av de nu framlagda förslagen, bör man icke dröja med att vidtaga sådana åtgärder, som kunna medföra en omedelbar förstärkning av beredskapen på detta område, därest detta kan ske utan att man föregriper ett framtida ställningstagande till utformningen av denna försvarsberedskap i stort.

De sakkunniga ha i sitt betänkande framhållit, att ett biologiskt angrepp kan medföra behov av bakteriologiska undersökningar i en omfattning, som många gånger överstiger det normala fredsbehovet. Vid biologiska anfall med stor räckvidd skulle sålunda påfrestningen på befintliga laboratorier bli ytterst kännbar. Men även för den händelse vårt land blir indraget i krig utan att ett biologiskt anfall riktas mot landet, kan behovet av ökade laboratorieresurser bli mycket

stort. En flyktingström, omflyttning i betydande utsträckning av civilbefolkningen, bombskador på vatten- och avloppsledningar samt den ytterst av krigsförhållandena föranledda sänkningen av den hygieniska standarden och närings-tillståndet bland befolkningen torde nämligen i och för sig vara tillräckligt för att väsentligt öka riskerna för utbrott och vidarespridning av epidemier. Med hänsyn härtill ha de sakkunniga funnit det mycket angeläget, att de humanbakteriologiska laboratoriernas kapacitet främst i fråga om diagnostik kraftigt ökas såväl genom utbyggnad av befintliga laboratorier som genom inrättande av nya laboratorier i huvudsaklig överensstämmelse med ett av medicinalstyrelsen år 1946 framlagt förslag.

Jag är ense med de sakkunniga, att de stora krav, som under krig komma att ställas på laboratoriernas diagnostikresurser, nödvändiggöra en förstärkning av den fredsmässiga laboratorieorganisationen. Jag är emellertid icke övertygad om att denna förstärkning bör åstadkommas på det sätt de sakkunniga föreslagit. De betydande kostnader, som äro förenade med ett realiserande av de sakkunnigas förslag, inge sålunda betänkligheter. Härtill kommer, vilket också påtalats under remissbehandlingen, att tveksamhet måste anses föreligga, huruvida uppträdandet av epidemiska sjukdomar kan antagas kräva sådan provtagning i fredstid, att denna annat än till ringa del skulle sysselsätta personalen inom den tilltänkta laboratorieorganisationen, även om man förutsätter att f. n. ett visst latent behov för ökad epidemiologisk verksamhet föreligger. En realistisk planering på detta område anser jag därför böra utgå ifrån ett mera begränsat program.

Jag förordar sålunda, att en förstärkning av befintliga laboratorieresurser i första hand åstadkommes genom anskaffning och lagerhållning redan i fred av viss laboratorieutrustning m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med vad utredningsmannen föreslagit. Kostnaderna för erforderlig materielanskaffning skulle enligt mina beräkningar uppgå till sammanlagt 340 000 kronor. Härav belöpa 80 000 kronor på anskaffning av sådan utrustning, som anses erforderlig för att i krig säkerställa tillverkningen av bakteriologiska preparat. Denna materielanskaffning bör enligt min mening komma till stånd snarast möjligt. Jag föreslår därför, att för nästa budgetår härför anvisas ett belopp av 340 000 kronor. Anskaffningen och lagerhållningen av materielen torde lämpligen böra ankomma på sjukvårdsberedskapsnämnden.

Krigshistorien lämnar många bevis för att smittsamma sjukdomar, som under fredstid förlöpa relativt lindrigt, under krig kunna få en utbredning, som verkar förlamande icke enbart på krigsmaktens slagkraft utan även på livskraften hos ett helt folk. Frukten för farsoter under krig är djupt rotad och förvisso alltjämt berättigad, även om kunskapen rörande de smittsamma sjukdomarnas epidemiologi numera på ett helt annat sätt än tidigare medger förebyggande och bekämpande åtgärder. Möjligheten att genom skyddsypning begränsa epidemiens vidarespridning har sålunda blivit ett viktigt medel att hålla de smittsamma sjukdomarna under kontroll. Försörjningen under krig med bakteriologiska preparat i form av ympännen och sera är därför av synnerlig vikt. Det är icke möjligt att nu



mera exakt uppskatta omfattningen av den förebyggande behandling med ympännen eller sera, som kan bli aktuell i vårt land i krig. Så mycket torde emellertid stå klart, att, därest vårt land utsättes för anfall med biologiska stridsmedel, dylik förebyggande behandling kan aktualiseras för stora delar av befolkningen. Det är därför en välbetänkt beredskapsåtgärd, att försörjningen med ympännen och sera mot de sjukdomar, som i första hand torde komma ifråga vid biologiskt angrepp eller eljest vinna spridning vid krig, tryggas genom beredning och lagerhållning redan under fred av bakteriologiska preparat i erforderlig mängd. Jag anser mig därför böra föreslå, att ett belopp av 50 000 kronor anvisas för tillverkning och lagerhållning av en viss kvantitet bakteriologiska preparat för humanmedicinskt bruk. Det torde få ankomma på medicinalstyrelsen att med beaktande av vad de sakkunniga anfört överväga, vilka preparat, som i första hand böra tillverkas. För att möjliggöra tillverkningen erfordras anställande tills vidare av viss personal. Kostnaderna härför uppskattar jag till 27 000 kronor. De sammanlagda kostnaderna för föreslagen beredning och lagerhållning av bakteriologiska preparat uppgå sålunda till 77 000 kronor.

De sakkunniga ha i sitt betänkande skisserat en fördelning mellan olika myndigheter av uppgifterna beträffande planering, organisation och ledning av försvaret mot biologisk krigföring. Mot de sakkunnigas förslag i denna del ha i remissyttrandena inga anmärkningar framställts. Vad de sakkunniga förordat föranleder icke heller från min sida någon erinran. Jag har därför för avsikt att inom den närmaste tiden underställa Kungl. Maj:t förslag i ämnet. De nya arbetsuppgifter, som härigenom komma att åläggas ifrågavarande myndigheter, torde i varje fall tills vidare kunna lösas utan anställande av särskild personal. Beträffande medicinalstyrelsen anser jag det dock redan nu vara uppenbart, att styrelsen icke har möjlighet att lösa de många och viktiga uppgifter, som enligt de sakkunnigas och utredningsmannens förslag skola ankomma på densamma, med mindre styrelsen tillföres ytterligare arbetskraft. Jag återkommer till denna fråga i det följande.

Vid genomförandet av den avsedda fördelningen av beredskapsuppgifterna mellan de myndigheter, varom här är fråga, uppkomma vissa problem. Den föreslagna anordningen kommer sålunda otvivelaktigt att ställa stora krav på samarbetet mellan berörda myndigheter. Av de sakkunnigas förslag framgår icke klart, hur de tänkt sig att detta samarbete skall organiseras och garantier vinnas för att beredskapsarbetet genomföres på ett effektivt sätt. Med den föreslagna uppdelningen av uppgifterna följer vidare, att det torde bli svårt att överblicka i vilken takt planläggningen fortskrider. I den mån icke särskilda anstalter i samordnande syfte vidtagas torde det även bereda svårigheter för de på olika detaljer inriktade myndigheterna att revidera sina åtgärder med hänsyn till de förändrade betingelser, som kunna komma att gälla verksamheten i stort på detta område. Enligt min mening tala därför starka skäl för att ledningen av de civila försvarsförberedelserna på detta område anförtros åt en bestämd myndighet, som ytterst har att tillse, att beredskapsprogrammets olika enheter samordnas på ett

rationellt sätt och som svarar för att planeringsuppgifterna genomföras i en tidsbestämd ordning och med iakttagande av att dubbelarbete undviks. Det kan givetvis övervägas att för detta ändamål inrätta ett särskilt organ. Jag är emellertid icke övertygad om nödvändigheten av en sådan åtgärd utan föreslår, att medicinalstyrelsen erhåller i uppdrag att vara det ledande och samordnande organet på detta område.

De uppgifter, som enligt de sakkunnigas förslag skola ankomma på medicinalstyrelsen, torde, såsom jag tidigare framhållit, icke kunna lösas av styrelsen utan personalförstärkning. I den mån uppgifterna kunna hänföras till den nuvarande beredskapsavdelningens verksamhetsområde torde Kungl. Maj:t redan nu vara befogad att ställa erforderlig personal till förfogande. Huvuddelen av ifrågavarande göromål torde falla inom beredskapsavdelningens arbetsområde. För att sätta styrelsen i stånd att även lösa de uppgifter, som följa av dess ställning som huvudansvarig myndighet för försvarsförberedelserna mot biologisk krigsföring, bör densamma tillföras erforderlig expertis. Styrelsen torde därför bemyndigas att till sig knyta ett råd, sammansatt av representanter för de olika verksamhetsgrenar, som beröras av försvaret mot biologisk krigsföring.

På medicinalstyrelsen i dess egenskap av ledande organ skall i huvudsak ankomma att med biträde av rådet planera beredskapen i stort, samordna beredskapsåtgärderna på olika områden och verka för erforderlig enhetlighet vid frågornas avgörande inom olika myndigheter. Då beslutanderätten i frågor, som falla utanför medicinalstyrelsens egentliga ämbetsområde, måste ligga kvar hos de olika fackmyndigheterna, bör styrelsen genomföra sin ledande och samordnande uppgift genom en förtroendefull samverkan med berörda myndigheter.

Det i medicinalstyrelsen ingående rådet synes lämpligen böra bestå av åtta ledamöter representerande följande myndigheter, nämligen sjukvårdsberedskapsnämnden, civilförsvarsstyrelsen, veterinärstyrelsen, överbefälhavaren, försvarets sjukvårdsstyrelse, arméförvaltningen, försvarsmedicinska nämnden samt myndighet företrädande växtskyddsfrågor. Ledamot och suppleant för denne bör utses av vederbörande myndighet. För speciella uppdrag böra särskilt tillkallade utredningsmän få anlitas, vilka förutsättas icke komma att helt ägna sig åt sitt uppdrag utan fullgöra detta vid sidan av sin övriga verksamhet. Genom en sådan anordning kunna i planeringsarbetet inkopplas personer, vilka tidigare sysslat med liknande problem och därför äga erfarenhet på området. Det blir med detta förfaringsätt även möjligt att ernå en större bredd på planeringsarbetet utan alltför stora kostnader. Till rådets förfogande synes böra ställas en deltidsanställd sekreterare med uppgift att handha de administrativa uppgifter, som komma att åvila rådet, att följa och samordna utredningsarbetet samt att svara för sådana planeringsarbeten, som böra utföras inom själva rådet.

Till ledamöterna i rådet bör utgå inställelsearvode för sammanträden i enlighet med kommittékungörelsens bestämmelser. Om ledamot i visst ärende anlitas såsom särskilt sakkunnig för att göra en förberedande utredning, bör han äga åtnjuta särskild ersättning härför. Det bör tillkomma styrelsen att besluta om sådan ersätt-

ning i varje särskilt fall. Ersättning, som nu sagts, bör även tillkomma den, som utanför rådet anlitas för särskilt sakkunniguppdrag. Sekreterarens arvode torde böra avvägas med hänsyn till hans kvalifikationer. I enlighet med det anförda uppskattar jag kostnaderna för rådets verksamhet under budgetåret 1952/53 till följande belopp, nämligen för arvoden åt ledamöterna 6 000 kronor, för ersättningar för särskilda utredningar 10 000 kronor samt för ersättning åt sekreterare och tillfällig personal ävensom expenser m. m. 5 000 kronor, eller i runt tal 20 000 kronor. Kostnaderna torde böra bestridas från den under medicinalstyrelsens avlöningsanslag upptagna anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t. Då denna anslagspost är av förslagsanslags natur, kan överskridande av densamma medgivnas av Kungl. Maj:t. Med hänsyn till att det beräknade medelsbehovet är relativt obetydligt, torde det i årets statsverksproposition framlagda förslaget till avlöningsstat för medicinalstyrelsen icke behöva ändras.

Vissa av de av de sakkunnigas betänkande föranledda författningsförslag komma att av Kungl. Maj:t föreläggas riksdagen i särskild proposition.

### Hemställan.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att åtgärder till skydd mot biologisk krigföring skola vidtagas i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående förordat;

dels ock för budgetåret 1952/53 under XI huvudtiteln såsom reservationsanslag anvisa

- |  |                |
|--|----------------|
| 1) till <i>Anskaffande av viss laboratorieutrustning</i>               |                |
| <i>m. m. ....</i>  | kronor 340 000 |
| 2) till <i>Beredning och lagerhållning av bakteriologiska preparat</i> |                |
| <i>.....</i>   | kronor 77 000  |

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

*C.-G. Carlström.*